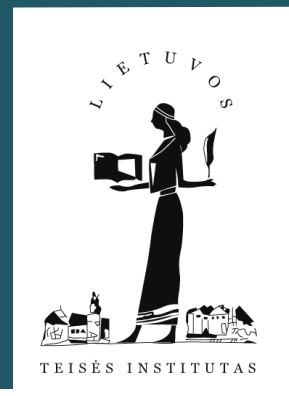

ISSN 2335-8998 (Online)

Teisės e-aktualijos

2013 m. Nr. 3

„Teisės e-aktualijos“, tai Internetinis leidinys, kuriame skelbiami Lietuvos teisės instituto mokslo darbuotojų parengti socialinės plėtros darbai, kurie buvo pateikti valstybės bei savivaldybių institucijoms.

Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius
Tel./faks. (+370 5) 249 75 91
info@teise.org, www.teise.org

ISSN 2335-8998 (Online)

© Lietuvos teisės institutas, 2013

TURINYS

I. DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 86, 113 IR 122 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-899, LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 69¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-651 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 47 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-823	4
II. DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL REFERENDUMO DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 9 IR 147 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO PASKELBIMO“ PROJEKTUI NR. XIIP-1016	6
III. NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ KODEKSO 26, 51¹⁰, 85, 87, 87¹, 224, 242, 259¹, 260², 320 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 87¹⁰ STRAIPSNIU, ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-880	8
IV. IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 28 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-878(2)	11
V. IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 80¹ IR 149 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 150¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO Nr. XIIP-1211	13

I.

Mindaugas Lankauskas

DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 86, 113 IR 122 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-899, LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 69¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-651 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 47 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. XIIP-823

Išnagrinėję Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 86, 113 ir 122 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-899 (toliau – Projektas), teikiame šias pastabas.

Mūsų nuomone, teisinių argumentų prieš visuomenės atstovų dalyvavimą Teisėjų garbės teismo veikloje nėra. Tai, jog tokia galimybė gali būti suteikiama, matome ir iš Konstitucinio Teismo doktrinos, cituotos aiškinamajame rašte. Todėl Projektu siūlomi Teismų įstatymo pakeitimai turėtų būti vertinami pagal tai, kokie tais pakeitimais yra keliami tikslai ir kiek realu tų tikslų pasiekti. Tikėtina, jog įtraukus visuomenės atstovus į Teisėjų garbės teismo veiklą, visuomenės pasitikėjimas teismine valdžia turėtų padidėti, kadangi taip būtų pabrėžiamas teisminės valdžios atvirumas visuomenei ir siekiama paneigti dalyje visuomenės paplitusį įvaizdį, kad teisminė valdžia yra uždara, neskaidri, „klaninio“ tipo sistema. Tiesa, abejotina ar šis pakeitimas gali žymiai padidinti pasitikėjimą teismais, tačiau neatmestina prielaida, kad tam tikras teigiamas pokytis galimas. Kaip neigiamas pakeitimo aspektas paminėtina papildoma finansinė našta valstybei, tačiau iš aiškinamajame rašte pateiktų skaičių matyti, kad ši našta yra gan nedidelė (iki kelių tūkstančių litų per metus). Atsižvelgdami į išdėstytus argumentus, teikiamam Projektui iš esmės pritariame, tačiau norime pateikti ir keletą pastebėjimų dėl atskirų Projekto nuostatų.

Pirma, nėra aišku, kokiais argumentais remiantis pasirinkta siūloma proporcija (5 ir 4) tarp teisėjų ir visuomenės atstovų. Siūlomas teisėjų skaičius yra būtinas minimumas pagal Europos chartiją dėl teisėjų statuso ir Konstitucinio Teismo doktriną, kadangi teisėjai turėtų sudaryti daugumą Teisėjų garbės teismo narių. Svarstyтина, ar visuomenės dalyvavimas nebūtų pakankamas numatant, jog Teisėjų garbės teismo nariais būtų 3 visuomenės atstovai ir 6 teisėjai. Taip teisėjai sudarytų 2/3 šios savivaldos institucijos narių, taip pat būtų galima užtikrinti platesnį teisėjų atstovavimą.

Antra, galiojančioje įstatymo redakcijoje tiksliai numatyta, kiek Teisėjų garbės teismo narių Teisėjų taryba renka iš kiekvieno teismo (-ų). Projekte tokio apibrėžtumo atsisakoma, Teisėjų garbės teismo formavimo laisvę (laikantis nustatytos teisėjų ir visuomenės atstovų proporcijos) išimtinai suteikiant Teisėjų tarybai. Taip kyla tam tikras pavojus, kad Teisėjų garbės teismas gali būti sudarytas nepaisant kiek įmanoma platesnio visų grandžių teismų atstovavimo principo. Atsižvelgiant į tai, siūlytina nustatyti, kokių teismų atstovai turėtų būti deleguojami į Teisėjų garbės teismą. Kadangi teisėjų skaičius sumažėja nuo 9 iki 5, atitinkamai siūlytume mažinti ir Aukščiausiojo Teismo,

Apeliacinio teismo bei Vyriausiojo administracinio teismo atstovų skaičių nuo 2 iki 1, o žemesnių instancijų teismams atstovauti palikti 2 atstovus (vietoje dabar esančių 3). Taip pat kyla klausimas, ar įstatyme neturėtų būti detaliau apibrėžti reikalavimai (pvz., amžiaus, išsilavinimo ir kt.) visuomenės atstovams. Iš Projekto nuostatų apskritai nėra aišku, kas yra laikytinas visuomenės atstovu, kokie reikalavimai yra keliami nepriekaištingai reputacijai ir kokia būtų visuomenės atstovų atrankos tvarka. Tiesa, siūloma įtvirtinti nuostatą, kad kandidatų į Teisėjų garbės teismą išskėlimo ir jų rinkimo tvarką nustato Teisėjų taryba. Taip Teisėjų tarybai yra suteikiama plati diskrecija. Viena vertus, toks diskrecijos suteikimas gali būti paaiškinamas tuo, kad teisėjai turi teisę savarankiškai nustatyti reikalavimus asmenims, kurie dalyvauja jų savivaldos institucijų veikloje. Kita vertus, detalesnis teisinis reguliavimas suteiktų daugiau teisinio aiškumo bei skaidrumo.

Trečia, Projektu siūlomas Teismų įstatymo 122 str. 1 d. pateikiamo Teisėjų garbės teismo apibrėžimo papildymas formuluote „kurios veikloje dalyvauja visuomenės atstovai“ yra perteklinis, kadangi Projektu teikiamame įstatymo 113 str. pakeitime nurodoma, kad teismų savivaldos principas derinamas su visuomenės dalyvavimu teismų veikloje, o teismų savivaldos institucijų darbe įstatymo numatytais atvejais dalyvauja ir visuomenės atstovai. Be to, įstatymo 122 str. 2 d. pakeitime yra konkrečiai nurodoma, kad Teisėjų garbės teismo sudėtyje turi būti keturi visuomenės atstovai. Taigi aukščiau minėto Teismų įstatymo 122 str. 1 d. pakeitimo siūlytina atsisakyti.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 69¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIP-651 siūloma detalizuoti teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankos kriterijus numatant, kad darbo teisėju kokybė turėtų būti vertinama „įskaitant statistinius duomenis apie bylose teisėjo priimtus ir aukštesnės pakopos teismų panaikintus procesinius sprendimus dėl akivaizdžių materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimų, o taip pat apie atvejus, kurie susiję su nepateisinamai ilgai užsitęsusių bylų nagrinėjimu“. Pastebėtina, kad dalis nurodomų kriterijų („akivaizdūs pažeidimai“, „nepateisinamai ilgai užsitęsęs nagrinėjimas“) yra vertinamojo pobūdžio, paliekantys didelę laisvę interpretacijai. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiuo metu įstatyme numatyta, jog teisėjų karjeros siekiančių asmenų atrankos kriterijus nustato Teisėjų taryba, kuri juos yra patvirtinusi savo 2009 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 13P-122-(7.1.2)(aktuali redakcija nuo 2012 m. spalio 26 d.). Nutarimo 8 punkte gan detaliai apibrėžiami teisėjų, siekiančių paskyrimo į aukštesnės pakopos teismo teisėjo pareigas, atrankos kriterijai. Kokie yra darbinės veiklos vertinimo kriterijai, nurodyta šio punkto 8.2 papunktyje: „paskutinių penkerių metų darbo veikla ir rodikliai. Komisija, įvertinusi Nuolatinės teisėjų veiklos vertinimo komisijos išvadą, atsižvelgdama į ankstesnius teisėjo periodinio veiklos vertinimo rezultatus, teisėjo išnagrinėtų bylų skaičių ir sudėtingumą, darbo krūvį, bylų nagrinėjimo trukmę, vidutinę bylų nagrinėjimo trukmę teisme ir respublikoje, priimtų teismo sprendimų pakeitimo ir panaikinimo priežastis ir pan., skiria jam iki 40 balų“. Taigi, kaip matome, į priimtų sprendimų pakeitimo ir panaikinimo priežastis yra atsižvelgiama ir šiuo metu. Remiantis pateiktais argumentais, teikiamam projektui nepritariame.

Išnagrinėję Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-823 pastabų ir pasiūlymų neturime.

*Išvada (atsakant į 2013-10-09 raštą Nr. S-2013-8342) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretoriatui (kopija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui)
2013-10-09 raštu Nr. 2R-320-(1.9).*

II.

Mindaugas Lankauskas

DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL REFERENDUMO DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 9 IR 147 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO PASKELBIMO“ PROJEKTUI NR. XIIP-1016

Išnagrinėję Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 9 ir 147 straipsnių pakeitimo paskelbimo“ projektą Nr. XIIP-1016 (toliau – Projektas), teikiame šias pastabas.

Teikiamu Projektu siūloma padidinti galimybes piliečiams pasinaudoti referendumo iniciatyvos teise, sumažinant būtiną referendumui paskelbti rinkimų teisę turinčių piliečių parašų skaičių nuo šiuo metu Konstitucijoje įtvirtintų 300 tūkstančių iki 100 tūkstančių. Projekto autoriai aiškinamajame rašte nurodo, kad „Projekto tikslas ir uždaviniai - palengvinti piliečiams galimybę įgyvendinti savo konstitucines teises, didinti piliečių aktyvumą dalyvaujant valstybės valdyme. Šiuo projektu yra siekiama stiprinti tiesioginę demokratiją, sudaryti realias sąlygas Tautai išreikšti savo valią.“

Vyriausiosios rinkimų komisijos pateikiamais duomenimis¹ iki šiol Lietuvoje buvo surengta 11 referendumų, iš kurių tik vienas (1994 m. rugpjūčio 27 d. įvykęs referendumas Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl neteisėto privatizavimo, nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisės saugos“ priimti) – daugiau kaip 300 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, reikalavimu. Visi kiti referendumai buvo surengti Seimo nutarimo pagrindu. Tiesa, 3 referendumai buvo surengti dar iki Konstitucijos įsigaliojimo, o vienu buvo priimta pati Konstitucija. Paminėtina ir tai, kad Vyriausioje rinkimų komisijoje 1995-2013 m. laikotarpiu buvo registruota 19 iniciatyvinių grupių referendumams rengti, kurios reikiamo parašų skaičiaus referendumui surengti nesurinko ir referendumai nebuvo skelbiami. Šiuo metu parašus renka viena iniciatyvinė grupė.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nuo 1992 metų, kai buvo priimta Konstitucija, Lietuvos gyventojų skaičius gerokai sumažėjo. Remiantis 2011 m. Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, šalyje gyveno kiek daugiau nei 3 mln. nuolatinių gyventojų, kai tuo tarpu 2001 m. – beveik 3,5 mln., o 1989 m. – beveik 3,7 mln.² Remiantis tuo, darytina prielaida, kad panašiai galėjo sumažėti ir piliečių, turinčių rinkimų teisę, skaičius.

Aukščiau pateikti duomenys rodo, kad realiai pasinaudoti referendumo iniciatyvos teise piliečiams yra sudėtinga, ir galima sutikti su Projekto autorių teiginiais, kad, sumažinus reikiamą parašų skaičių iki 100 tūkstančių, piliečiams bus palengvinta galimybė įgyvendinti savo konstitucines teises.

¹ Žr. <http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/referendum/buve-referendumai.html>

² Žr. http://web.stat.gov.lt/uploads/docs/gyv_kalba_tikyba.pdf

Tai įrodo ir faktas, jog iš 4 referendumų iniciatyvų 2012 metais 2 atvejais buvo surinkta daugiau kaip 100 tūkstančių parašų.³

Kita vertus, iš principo sutinkant, kad esamas teisinis reguliavimas nėra adekvatus, šiokių tokių abejonių kelia pasirinktas problemos (t. y. referendumo iniciatyvos teisės praktiško įgyvendinimo sudėtingumo) sprendimo būdas. Visų pirma, nėra aišku ir nėra pagrindimo, kodėl buvo nuspręsta reikiamų parašų skaičių mažinti būtent tokiu laipsniu – iki 100 tūkstančių. Taip pat kyla klausimas, kodėl yra siūlomas Konstitucijos pakeitimas, kadangi esamą problemą galima išspręsti atitinkamai pakeitus Referendumo įstatymą (pvz., nustačius ilgesnį parašų rinkimo terminą, nei yra numatyta šiuo metu). Konstitucija, kaip pagrindinis įstatymas ir visuomenės bei valstybės stabilumo garantas, turėtų būti keičiama kiek įmanoma rečiau. Dar vienas paminėtinas aspektas – aiškinamajame rašte nėra pateikiamas bent jau preliminarus vertinimas, kiek Lietuvos Respublikos biudžetų lėšų ateityje galėtų pareikalauti siūlomas Konstitucijos pakeitimas, kadangi sumažinus parašų skaičių, tikėtina, jog referendumus tektų skelbti dažniau. Be to, projekto rengėjai aiškinamajame rašte nenurodė, kad priėmus siūlomą projektą reikės keisti kitus galiojančius teisės aktus, konkrečiai – Referendumo įstatymą.

Aiškinamajame rašte nėra pateikiama argumentų, koku pagrindu yra siūloma keisti Konstitucijos 147 straipsnį numatant analogišką pakeitimą kaip referendumo atveju, t.y. kad sumanymą keisti ar papildyti Konstituciją turės teisę pateikti ne mažiau kaip 100 tūkstančių rinkėjų. Galima tik nuspėti, kad toks pakeitimas yra siūlomas todėl, kad referendumu būtų galima keisti *ir* Konstituciją bei būtų išvengta galimos kolizijos, kai surinkus 100 tūkstančių parašų Konstitucijos pataisos referendumui nebus galima siūlyti, nors pagal Konstitucijos 9 straipsnio 1 dalies nuostatas svarbiausi Valstybės ir Tautos gyvenimo klausimai (tarp jų ir Konstitucijos keitimas) sprendžiami referendumu.

Projekto nuostatos kelia tam tikrų abejonių ir sisteminiu požiūriu. Kyla klausimas, ar, sumažinus reikalavimus referendumo skelbimui, nereikėtų peržiūrėti ir kitų Konstitucijos nuostatų, kuriose piliečių konstitucinių teisių įgyvendinimas priklauso nuo atitinkamo rinkėjų skaičiaus.

Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, teikiamam Projektui pritariame rezervuotai.

*Išvada (atsakant į 2013-10-29 raštą Nr. S-2013-8963) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretariatui (kopija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui)
2013-11-15 raštu Nr. 2R-321-(1.9).*

³ Žr. <http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/referendum/referendumu-iniciatyvos/>

III.

Dr. Skirmantas Bikelis, Algimantas Kliunka

NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ KODEKSO 26, 51¹⁰, 85, 87, 87¹, 224, 242, 259¹, 260², 320 STRAIPSNŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 87¹⁰ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-880

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 26, 51¹⁰, 85, 87, 87¹, 224, 242, 259¹, 260², 320 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 87¹⁰ straipsniu įstatymo projektu NR. XIIP-880 (toliau – Projektas) siūloma sugriežtinti atsakomybę asmenims, kliudžiusiems vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, įžeidusiems pareigūno garbę ir orumą, pažeidusiems medžioklę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, taip pat nustatyti teisę aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams konfiskuoti pažeidėjui nuosavybės teise nepriklausančius pažeidimo padarymo įrankius, surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą ne asmens, įtariamo administracinio teisės pažeidimo padarymu, akivaizdoje už pažeidimus, numatytus Kodekso 68, 75, 78¹ straipsniuose, ir nustatyti administracinę atsakomybę asmenims, pažeidusiems limituotos žvejybos reguliavimo priemonės ir sąlygas, ne mėgėjų žvejybos įrankių gaminimo, realizavimo, įsigijimo, apskaitos tvarkos reikalavimus.

Pakeitimams iš esmės nepritariame, nes dėl žemiau išdėstytų priežasčių manome, kad Projektas tinkamai neparengtas ir turėtų būti tobulinamas.

Toliau teikiame nuomonę dėl Projekto siūlymų pakeisti Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) normas sugriežtinant už administracinius teisės pažeidimus skirtinas atsakomybės priemones – administracines nuobaudas, tarp jų itin žymiai padidinant skirtinas baudas. Taip pat pritariame visoms Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2013 m. liepos 31 d. išvadoje Projektui išsakytoms pastaboms.

1. Projekto 1 straipsniu siūloma pakeisti ATPK 26 straipsnį iš jo išbraukiant žodžius „Šaunamojo ginklo, kitų medžioklės įrankių ir šaudmenų konfiskavimas negali būti skiriamas asmenims, kuriems medžioklė yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis“, o tiksliau, kaip pagrįstai nurodo išvadoje Seimo kanceliarijos Teisės departamentas, siūlant ATPK 26 straipsnio 2 dalį pripažinti netekusia galios.

Aiškinamajame rašte nurodyta, kad ATPK 26 straipsnio 2 dalies nuostata, jog šaunamojo ginklo ir kitų įrankių, šaudmenų konfiskavimas negali būti skiriamas asmenims, kuriems medžioklė yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis, neužtikrina pažeidimų padarymo prevencijos.

Toks teiginys Aiškinamajame rašte daugiau niekaip neargumentuotas, ir kyla abejonių dėl tokio pasiūlymo pagrįstumo, juo labiau, kad ATPK 27 straipsnio 4 dalis nustato, jog atėmimas teisės medžioti arba užsiimti žvejyba negali būti skiriamas asmenims, kuriems medžioklė arba žvejyba yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Šios galiojančios ATPK 26 straipsnio 2 dalies ir 27 straipsnio 4 dalies nuostatos

yra neatsiejamai susijusios: ATPK 26 straipsnio 2 dalyje nurodyta išimtis užtikrina ATPK 27 straipsnio 4 dalimi saugomos specialiosios teisės realizavimą.

2. Projekto 2 straipsniu siūloma pakeisti ATPK 51¹⁰ straipsnį ir taip žymiai padidinti už šiame straipsnyje numatytus administracinius teisės pažeidimus skirtinas baudas – nuo penkių iki dvylikos kartų.

Siūlymas sugriežtinti atsakomybės priemones – padidinti baudas už administracinius teisės pažeidimus, numatytus ATPK 51¹⁰ straipsnyje – būtų pagrįstas, jei Aiškinamuoju raštu būtų buvę pagrįsta, kad gausu ir daugėja atitinkamos rūšies administracinių teisės pažeidimų, kad galiojančioje normoje numatytos baudos yra per mažos ir kad padidintos baudos bei siūlomi jų dydžiai gali pozityviai pakeisti situaciją, įtakoti teigiamus rezultatus. Tačiau Aiškinamuoju raštu į tokius klausimus neatsakyta.

Aiškinamajame rašte nurodyti administracinių teisės pažeidimų, numatytų ATPK 51¹⁰ straipsnyje, skaičiai ir jų dinamika (2010 m. – 7, 2011 m. – 12, 2012 m. – 20 pažeidimų). Taigi nors pažeidimų skaičius tik santykinai padidėjo du ar tris kartus, bet absoliutūs tų pažeidimų skaičiai nedideli.

Tiek įstatyme nustatant baudas už administracinius teisės pažeidimus, tiek jas skiriant turi būti vadovaujama si protingumo ir teisingumo kriterijais, o taip pat ir iš pastarojo kriterijaus kylančiu lygybės principu. Projekto 2 straipsniu teikiamais ATPK 51¹⁰ straipsnio pakeitimais sugriežtinta atsakomybė už kliudymą aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams vykdyti pareigas ir jų įžeidimą būtų daug griežtesnė, nei už kliudymą didžiajai daugumai kitų pareigūnų vykdyti jų pareigas (daugiau nei 30 ATPK straipsnių) ir jų įžeidimą (ATPK 186² straipsnis, 187 straipsnio 2 dalis, 189⁴ straipsnio 3 ir 6 dalys). Tai be jokio racionalaus pagrindo pažeistų asmenų lygybės ir teisingumo principus ir išbalansuotų ATPK sankcijų sistemą.

Projekto autoriai būtinumą didinti ATPK 51¹⁰ straipsnyje numatytas baudas bando pagrįsti konkrečiais pavyzdžiais, kurie iš tiesų rodo ne poreikį griežtinti administracinę atsakomybę, o patenka į baudžiamojo įstatymo reguliavimo sritį. Nurodoma, kad „Šiais metais brakonieriai ne kartą kliudė vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, įžeidinėjo pareigūnus ir panaudojo fizinę prievartą prieš juos bandydami išvengti atsakomybės už padarytus pažeidimus. Kliudymo vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę Ukmergės rajone metu buvo padaryta turtinė 780 Lt dydžio žala valstybei (Ukmergės rajone brakonierius kirviu kapojo aplinkosaugininkų automobilį, o vėliau grasino juo ir pareigūnams). Druskininkų rajone brakonieriams kliudant vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, nukentėjo pareigūnas, jam buvo sutrikdyta sveikata. Vilniaus rajone brakonieriams kliudant vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, bandė panaudoti ašarines dujas, grasino susidoroti. Vilniuje prie Vilnelės upės žiočių brakonieriams kliudant vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, jėga pasipriešino aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams“.

Pastebėtina, kad už aukščiau nurodyto pobūdžio veikas numatyta jau ne administracinė, o baudžiamoji atsakomybė (Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 286 straipsnis „Pasipriešinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui“, BK 287 straipsnis „Grasvinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui“, BK 290 straipsnis „Valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas“, BK 187 straipsnis „Turto sunaikinimas ar sugadinimas, BK 284 straipsnis Viešosios tvarkos pažeidimas“ ir kitos BK normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai).

Taigi administracinių teisės pažeidimų, numatytų ATPK 51¹⁰ straipsnyje, padaryta ir (ar) užfiksuota nedaug. Vertinant Aiškinamajame rašte nurodytus konkrečius pavyzdžius, darytina išvada, kad visiškai pakanka įstatymuose numatytų baudžiamosios teisės numatytų poveikio priemonių. Siūloma griežtesnė administracinė atsakomybė už kliudymą aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnams vykdyti pareigas ir jų įžeidimą pažeistų asmenų lygybės principą ir būtų neproporcingai daug griežtesnė, nei už kliudymą didžiajai daugumai kitų pareigūnų vykdyti jų pareigas ir jų įžeidimą.

3. Siūlomų Projekto 3 straipsniu siūlomų ATPK 85 straipsnio 2, 3, 4 ir 6 dalių pakeitimų reikalingumas taip pat kelia didelių abejonų.

ATPK 85 straipsnio norma numato administracinę atsakomybę už konkrečius keturis medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių pažeidimus, numatytus šio straipsnio pirmojoje, antrojoje, trečiojoje ir ketvirtojoje dalyse, o penktoji šio straipsnio dalis numato administracinę atsakomybę už kitus konkrečiai šioje normoje neįvardintus medžioklės taisyklių ar kitų teisės aktų, reglamentuojančių medžioklę, pažeidimus, išskyrus pažeidimus, numatytus aukščiau nurodytose šio straipsnio dalyse. Taigi ATPK 85 straipsnis numato administracinę atsakomybę už daugelį skirtingų medžioklės taisyklių pažeidimų. Tačiau Aiškinamajame rašte pateikiami tik bendri absoliutūs pažeidimų skaičiai, jų neišskiriant pagal atskiras pažeidimų rūšis, nenurodant konkrečios rūšies pažeidimų skaičiaus ir jų dinamikos. Aiškinamajame rašte tik nurodyta, kad pastarųjų dvejų metų laikotarpiu stebimas šio straipsnio pažeidimų skaičiaus didėjimas (2011 m. – 462, 2012 m. – 561 pažeidimai), o siūloma žymiai sugriežtinti nuobaudas už visus pažeidimus, numatytus ATPK 85 straipsnio 2, 3, 4 ir 6 dalyse. Neatskleista kokios konkrečiai rūšies pažeidimų skaičius padidėjo, kodėl nuobaudos už juos per švelnios ar jų nepakanka, ir ar tikrai siūlomi atsakomybės dydžiai užtikrins jų prevenciją.

4. Projekto 4 straipsniu siūlant ATPK 87 straipsnio 2 dalies pakeitimą ir papildymą 4, 5, 6 dalimis, 5 straipsniu siūlant ATPK 87¹ straipsnio 1, 2 ir 3 dalių pakeitimus bei 6 straipsniu siūlant įstatymo papildymą ATPK 87¹⁰ straipsniu, ir tuo pačiu siūlant numatyti dideles baudas bei kitas griežtas administracines nuobaudas, Aiškinamajame rašte visiškai nepateikiama jokių statistinių duomenų dėl anksčiau padarytų tokio pobūdžio pažeidimų būklės, jų dinamikos, jokių argumentų, kuo pagrįsti siūlomi baudų dydžiai ir ar jie kaip nors gali pakeisti esamą situaciją.

Pritartina Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komiteto 2013 m. spalio 2 d. išvadai, kad Projektu siūloma nustatyti neadekvačią ir per griežtą atsakomybę už žvejybos ir medžioklės taisyklių pažeidimus, neišanalizavus, kiek asmenų buvo nubausta ir kiek efektyvi buvo anksčiau sugriežtinta administracinė atsakomybė už tokias veikas.

Kartu paminėtina, kad BK 272 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už pavojingiausius neteisėto medžiojimo ar žvejojimo atvejus. Turint duomenų, kad tam tikri pažeidimai yra itin pavojingi ir verti itin griežtų sankcijų, turėtų būti keliamas klausimas ne dėl administracinių sankcijų itin žymaus sugriežtinimo, bet dėl tokių veikų kriminalizavimo.

Nuomonė (atsakant į 2013-09-25 raštą Nr. S-2013-7869) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretoriatui (kopija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui) 2013-10-07 raštu Nr. 2R-281-(1.9).

IV.

Algimantas Kliunka, dr. Skirmantas Bikelis

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 28 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-878(2)

Projektu siūloma Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 28 straipsnio 1 dalyje nustatyti, kad nukentėjusiuoju galėtų būti pripažįstamas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo, nukentėjusiojo patiriamos moralinės žalos sampratą pakeisti į neturtinės žalos sampratą, o taip pat siūloma nustatyti, kad nukentėjusiajam asmeniui mirus nukentėjusiais tampa jo šeimos nariai arba artimieji giminaičiai.

Pasisakysime dėl dviejų aspektų: juridinio asmens galimybės ir tikslingumo pripažinti juridinį asmenį nukentėjusiuoju bei šeimos narių ir artimųjų giminaičių pripažinimo nukentėjusiais asmenimis. Tokiems BPK pakeitimams nepritariame.

Visų pirma abejotina, kiek tikslinga keisti nusistovėjusį reguliavimą nustatant juridinių asmenų, kaip baudžiamojo proceso dalyvių, teisinę padėtį. Jei manoma, kad juridiniai asmenys kaip civiliniai ieškovai baudžiamajame procese neturi pakankamai procesinių priemonių savo pažeistoms teisėms ginti, tai keistina ne nukentėjusiojo samprata, numatyta BPK 28 straipsnio 1 dalyje, o plėstinis civilinio ieškovo teisės. Pavyzdžiui, manome, kad ne tik įtariamasis ir jo gynėjas, nukentėjusysis ir jo atstovas galėtų susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga bet kuriuo ikiteisminio tyrimo momentu, kaip dabar nustato BPK 181 straipsnio 1 dalis, bet tokia teisė suteiktina ir civiliniam ieškovui ir jo atstovui. Taip pat svarstyтина ir dėl BPK 312 straipsnio pakeitimo, numatant teisę paduoti apeliacinį skundą ir civiliniam ieškovui ir jo atstovui ne tik dėl su ieškiniu susijusios sprendimo dalies, o BPK 367 straipsnyje atitinkamai išplečiant civilinio ieškovo kasacinio skundo padavimo pagrindus. Peržiūrėtinos ir BPK 110 straipsnyje numatytos civilinio ieškovo teisės.

Įstatymo projekte taip pat siūloma, kad nukentėjusiajam asmeniui mirus nukentėjusiais tampa jo šeimos nariai arba artimieji giminaičiai. Visų pirma pažymėtina, kad sąvokos „nukentėjusysis“ ir „nukentėjęs asmuo“ yra skirtingos ir jų painioti negalima. Nukentėjusysis yra baudžiamojo proceso sąvoka, o nukentėjęs asmuo – baudžiamosios teisės sąvoka, kuri svarbi vertinant atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiam asmeniui susitaikius (Baudžiamojo kodekso 38 straipsnis). Todėl nėra logiška numatyti, kad vieno asmens procesinis statusas dėl pastarojo mirties virsta kitų asmenų materialiniu statusu. Juolab, kad toks virsmas yra visiškai neįmanomas. Jeigu tam būtų būtinybė, nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų sąvoka keistina keičiant baudžiamojo kodekso, o ne BPK nuostatas.

Taip pat pažymėtina, kad jei vis tik būtų linkstama į šeimos narių ar artimųjų giminaičių pripažinimą nukentėjusiais (ne nukentėjusiais), atkreiptinas dėmesys, kad tokį statusą jie turėtų įgyti ne automatiškai nukentėjusiajam mirus, ne „tapti“ nukentėjusiais, o kiekvienu atveju dėl jų pripažinimo nukentėjusiais turėtų spręsti ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas. Kita vertus, svarstyтина, ar tokia nuostata nebūtų perteklinė.

*Išvada (atsakant į 2013-11-28 raštą Nr. S-2013-10148) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretariatui (kopija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui)
2013-12-12 raštu Nr. 2R- 343- (1.9).*

V.

Algimantas Kliunka

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 80¹ IR 149 STRAIPSNŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 150¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO Nr. XIIP-1211

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 80¹ ir 149 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 150¹ straipsniu įstatymo projektu (toliau – įstatymo projektas arba projektas) siūloma nustatyti papildomus reikalavimus ikiteisminio tyrimo teisėjo priimamai nutarčiai dėl informacijos šaltinio atskleidimo, taip pat papildyti Kodeksą nauju 150¹ straipsniu, nustatančiu kratos ir poėmio viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų ir jų dalyvių bei žurnalistų patalpose ypatumus.

Mūsų vertinimu, projektas turėtų būti tobulinamas atsižvelgiant ir į žemiau nurodytas pastabas bei pasiūlymus.

Dėl įstatymo projekto 1 straipsnio „Kodekso 80¹ straipsnio pakeitimas“

1. Projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 2 dalimi siūloma nustatyti atskirą detalią posėdžio, rengiamo ikiteisminio tyrimo teisėjui nagrinėjant prokuroro pareiškimą dėl informacijos šaltinio paslapties atskleidimo, ir jo fiksavimo tvarką, tačiau ji nėra išsami ir tiksli. Jei siūloma iš dalies taip detalai reguliuoti posėdžio ir jo fiksavimo tvarką (nurodoma, kad klausimas pradedamas ikiteisminio tyrimo teisėjo pranešimu, po to teismas išklauso į posėdį atvykusius asmenis, rašomas posėdžio protokolas ir daromas garso įrašas), kyla klausimas, kodėl, pavyzdžiui, nenumatoma, kad teismo posėdžio pradžioje proceso dalyviams išaiškinamos jų teisės ir pareigos, išsprendžiami nušalinimo klausimai, kad posėdžio dalyviai turi teisę pateikti prašymus, kurie teismo išsprendžiami ir kt.

Pastebėtina, kad galiojančios BPK normos nenustato atskiros detalios posėdžių tvarkos ikiteisminio tyrimo teisėjui, teismui ir aukštesniesiems teismams ikiteisminio tyrimo metu nagrinėjant proceso dalyvių skundus, prokuroro prašymus ir pareiškimus dėl procesinės prievartos priemonių taikymo bei atliekant kitus teismo veiksmus. Tik iš dalies tokia tvarka nustatyta BPK 64 straipsnio 4 dalyje ikiteisminio tyrimo teisėjui nagrinėjant proceso dalyvių skundus, BPK XI skyriaus normose teisėjams ir teismams sprendžiant kardomųjų priemonių taikymo klausimus. BPK IV dalies XIV skyriaus Antrojo skirsnio normos reglamentuoja ikiteisminio tyrimo teisėjo atliekamų apklausų tvarką, BPK X dalies normos iš dalies nustato aukštesniųjų teismų posėdžių tvarką.

Pažymėtina, kad ikiteisminio tyrimo metu teismo posėdžiai, tarp jų ir ikiteisminio tyrimo teisėjo rengiami posėdžiai, vyksta vadovaujantis tvarka, numatyta BPK XIX ir XX skyriuose, t. y. vadovaujantis bendrosiomis nagrinėjimo teisme nuostatomis ir normomis, reglamentuojančiomis parengiamąją teismo posėdžio dalį, ir kitomis BPK normomis. BPK 36 straipsnis nustato, kad teismo veiksmų atlikimo faktas, jų turinys bei rezultatai patvirtinami dokumente – protokole. BPK 260 straipsnis nustato garso ir vaizdo įrašymo priemonių naudojimo teisiamejame posėdyje tvarką. BPK 261 straipsnis detalizuoja teismo posėdžio protokolo turinį ir jo surašymo tvarką. BPK 253 straipsnis nustato, kad nagrinėjimo

teisme metu kilusius klausimus teismas išsprendžia nutartimis, prieš tai išklausęs dalyvaujančių nagrinėjant bylą teisme asmenų nuomones. BPK 258 straipsnis nustato teismo posėdžio tvarką. BPK XX skyriaus normos numato kitus teismo posėdžio metu sprendžiamus klausimus ir jų sprendimo tvarką (paskelbiama kokia byla ar koks klausimas nagrinėjamas, pranešama kas atvyko į teismo posėdį, paskelbiama teismo sudėtis, išsprendžiami nušalinimo klausimai, proceso dalyviams išaiškinamos jų teisės ir pareigos, pateikiami ir išsprendžiami prašymai).

Įstatymo projekto 1 straipsniu siūlomo BPK 80¹ straipsnio 2 dalyje taip pat netiksliai apibrėžtas į teismo posėdį kviečiamų asmenų ratas.

Nurodyta, kad į teismo posėdį kviečiamas prokuroras ir asmuo, kurį siekiama įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį. Toliau sekančiame sakinyje nurodyta, kad toks asmuo ir jo įgaliotasis atstovas turi teisę iki teismo posėdžio susipažinti su prokuroro pareiškimu. Iš to spręstina, kad projekto autoriai galimai klaidingai mano, jog asmuo, kurį siekiama įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, ikiteisminio tyrimo metu ir BPK 80¹ straipsnio numatyto veiksmo metu gal turėti tik liudytojo ar liudytojo, apklausto ar apklausiamo taikant šio BPK 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje numatytus liudijimo ypatumus, procesinę padėtį, nes pagal BPK 55 straipsnio 1 dalį įgaliotąjį atstovą gali turėti nukentėjęs, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas, liudytojas, užstato davėjas, asmuo, kurio nuosavybės teisės laikinai apribotos ar konfiskuotas turtas. To paties BPK 55 straipsnio 3 dalis nustato, kad įgaliotajam atstovui leidžiama dalyvauti procese, kai ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras dėl atstovo dalyvavimo procese priima nutarimą, o teismas – nutartį. BPK 81 straipsnio 7 punktas nustato, kad liudytojas turi teisę turėti atstovą. Pagal BPK 78 straipsnį kaip liudytojas gali būti šaukiamas kiekvienas asmuo, apie kurį yra duomenų, kad jis gali žinoti kokių nors reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių. Tačiau BPK 80 straipsnio, nustatančio aplinkybes, dėl kurių asmenys negali būti apklausiami kaip liudytojai, 5 punktas nustato, kad kaip liudytojai negali būti apklausiami viešosios informacijos rengėjai, platintojai, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai, žurnalistai – dėl to, kas pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą sudaro informacijos šaltinio paslaptį, išskyrus atvejus, kai šie asmenys patys sutinka duoti parodymus arba kai yra priimtas teismo sprendimas, kad būtina atskleisti informacijos šaltinio paslaptį dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas. Todėl tokie asmenys, kuriuos draudžiama apklausti kaip liudytojus dėl to, kas sudaro informacijos šaltinio paslaptį, ir dar ikiteisminio tyrimo metu nešaukti apklausti ar neapklausti kaip liudytojai dėl kokių nors kitų reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių, BPK 80¹ straipsnyje numatyto veiksmo atlikimo metu gali dar neturėti liudytojo procesinės padėties, o tuo pačiu neturėti ir įgaliotojo atstovo BPK 55 straipsnio nustatyta prasme. Be to, pagal BPK 80 straipsnio 5 punkto normos prasme BPK 80¹ straipsnio nustatyta tvarka teismas gali įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį ne tik fizinius asmenis, bet ir juridinius asmenis, kurie yra viešosios informacijos rengėjai, platintojai, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai, kurie pagal BPK 55 straipsnio 2 dalį gali turėti atstovą, kuriuo gali būti juridinio asmens vadovas arba įgaliotas darbuotojas ar advokatas. Taigi, į projektu siūlomo BPK 80¹ straipsnio 2 dalyje numatytą teismo posėdį gali būti kviečiamas fizinis asmuo, kuris dar neturi liudytojo statuso ir tuo pačiu įgaliotojo atstovo BPK 55 straipsnio nustatyta prasme, ir juridinio asmens atstovas, kurie tik teismui priėmus nutartį įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį gali būti šaukiami ir apklausiami kaip liudytojai dėl tos aplinkybės. Todėl BPK 80¹ straipsnyje nurodytina, kad į teismo posėdį turi būti kviečiamas asmuo, kurį siekiama įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, ir jo atstovas.

Taip pat negalima siaurai suprasti, kad visais atvejais informacijos šaltinio paslaptį gali žinoti ar ta paslaptis gali priklausyti tik vienam fiziniam asmeniui. Fiziniai asmenys, kurie rengė, platino viešąją informaciją, yra viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai ar žino informacijos šaltinį (pavyzdžiui, žurnalistai), tam tikroje ikiteisminio tyrimo stadijoje jau gali turėti ir įtariamojo statusą,

todėl jie kaip įtariamieji apskritai turi teisę neduoti parodymų dėl to, kas pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą sudaro informacijos šaltinio paslaptį ir negali būti apklausiami dėl to kaip liudytojai ir įpareigojami teismo BPK 80¹ straipsnio nustatyta tvarka atskleisti tą paslaptį, jei tai susiję su nusikalstamos veikos, kurios padarymu jie įtariamai, aplinkybėmis. Tačiau tą informacijos šaltinį gali žinoti ir kiti fiziniai asmenys (viešosios informacijos rengėjai, platintojai, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkai, žurnalistai), kurie baudžiamajame procese neįtariamai ar nekaltinami nusikalstamos veikos padarymu, neturi įtariamojo ar kaltinamojo procesinės padėties ir apklaustini kaip liudytojai, o taip pat ir juridinio asmens, kaip viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo, savininko vadovai, kurie taip pat gali būti įpareigojami atskleisti informacijos šaltinio paslaptį. Ankščiau paminėti įtariamieji taip pat turėtų būti kviečiami į teismo posėdį.

Be to, apskritai bet koks įtariamasis ir jo gynėjas turi būti kviečiami dalyvauti bet kokiuose teismo posėdžiuose, nors prokuroras prašytų ikiteisminio tyrimo teisėjo įpareigoti informacijos šaltinį atskleisti kitą asmenį, taip pat ir jau apklaustą ar dar neapklaustą kaip liudytoją. Tai nulemia principas, kad teismas negali žinoti daugiau, negu proceso dalyviai, rungtyniškumo ir kiti proceso principai, tai, kad informacijos šaltinio paslapties atskleidimas gali būti susijęs su įtariamojo teisėmis ir jo gynybos interesais. Be to, ikiteisminio tyrimo teisėjas gali nuspręsti kviešti į teismo posėdį ir nukentėjusįjį, jei paskelbus tam tikrą informaciją buvo pažeistos jo konstitucinės teisės.

Taip pat pastebėtina, kad pagal BPK nuostatas ikiteisminio tyrimo metu proceso dalyviai iki teismo posėdžio paprastai nesupažindinami su prokuroro prašymų ir pareiškimų, teikiamų ikiteisminio tyrimo teisėjui ar teismui, turiniu, juos teismo posėdžio pradžioje paskelbia teisėjas ir proceso dalyviai turi teisę prašyti teismo su jais susipažinti detaliau. Asmenys, įpareigojus juos atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, apklaustini liudytojais, o pagal BPK 81 straipsnį ir kitas BPK normas liudytojai neturi teisės susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Projektu siūloma tvarka gali nulemti nepagrįstą išankstinį ikiteisminio tyrimo duomenų atskleidimą. Be to, projektu siūloma BPK 80¹ straipsnio norma nenustatoma teisės iki teismo posėdžio susipažinti su prokuroro pareiškimu realizavimo tvarka.

Dėl garso įrašų darymo teismo posėdžių metu. BPK 260 straipsnio 2 dalis nustato, kad garso ir vaizdo įrašymo priemonės proceso metu gali naudoti teismas posėdžiui užfiksuoti. Manome, kad keistina būtų ši norma, numatant privalomą garso įrašymo priemonių naudojimą teismo posėdžiams fiksuoti, o ne tai numatant įstatymo projektu siūlomoje BPK 80¹ straipsnio 2 dalyje. Pastebėtina ir tai, kad pastaroji BPK 260 straipsnio 2 dalies norma keistina ir todėl, kad 2014 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja BPK 261 straipsnio, kurio 3 dalis nustato, kad kiekviename teisiamajame posėdyje daromas garso įrašas, redakcija.

Taigi, mūsų nuomone, įstatymo projektu siūlomoje BPK 80¹ straipsnio 2 dalyje iš vienos pusės siūloma numatyti perteklinę teismo posėdžio reglamentavimo tvarką, kai tai reglamentuoja kitos BPK normos, o iš kitos pusės siūloma tvarka neišsami, netiksli ar klaidinga.

Projektu nepagrįstai siūloma nustatyti, kad prokuroras visais atvejais kreipiasi į ikiteisminio tyrimo teisėją, kai mano, jog būtina atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, nors prokuroras, kaip tai numato ir projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 4 punktą, gali ir net privalo bandyti informacijos šaltinį nustatyti pirmiausiai kitomis priemonėmis. Projekte nenumatytas ir terminas per kurį ikiteisminio tyrimo teisėjas privalo išnagrinėti prokuroro pareiškimą ir priimti nutartį. Taip pat tikslinga numatyti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo dokumentais.

2. Įstatymo projekto 1 straipsniu siūlomo pakeisti BPK 80¹ straipsnio 3 ir 4 dalys taip pat tobulintinos.

Ikiteisminio tyrimo teisėjas gali priimti ne tik nutartį įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, bet ir nutartį atmesti prokuroro prašymą. Savaime aišku, kad nutartys abiem atvejais turi būti motyvuotos. Tai, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis įpareigoti asmenį atskleisti

informacijos šaltinio paslaptį turi būti motyvuota, savaime nurodo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 1-6 punktuose nurodytas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties turinys, todėl projekto teiginys dėl nutarties motyvuotumo galimai yra perteklinis. Nutartis turi būti motyvuota ne tik kai patenkinamas prokuroro prašymas, bet ir tada, kai prokuroro prašymas atmetamas – turi būti nurodyti motyvai, dėl kurių prašymas pripažintas nepagrįstu ir atmestas. Tuo tarpu projekte dėstoma daugiau apie nutartį įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį.

Taip pat pastebėtina, kad projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 3 punkte siūloma nutartyje nurodyti neapibrėžto turinio „išimtinės aplinkybės ir duomenis“, nors BPK 80 straipsnio 5 dalies ir projektu 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 3 punkto nuostatos, kad teismas priima sprendimą atskleisti informacijos šaltinį, kai tai būtina „dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas“ ir yra nuoroda, kad duomenimis ir argumentais turi būti pagrįstos būtent šios išimtinės aplinkybės. Todėl pritartina Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2013-11-18 išvados Nr. XIIP-1211 1 punkto pasiūlymui, kad Projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 3 punkte vietoj žodžių „išimtinės aplinkybės ir duomenys“ siūlytina rašyti „duomenys ir argumentai“ (kaip tos pačios dalies 4 punkte).

Taip pat manome, kad projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 5 ir 6 punktai yra pertekliniai. Ikiteisminio tyrimo teisėjui posėdyje nagrinėjant prokuroro prašymą dėl informacijos šaltinio paslapties atskleidimo ir priimant nutartį, taip pat ir įpareigojant atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, pats informacijos šaltinis, konkreti informacija apie šaltinį posėdyje ir nutartyje neaptariama ir neatskleidžiama, todėl būtų sunku iš anksto numatyti, kokių konkrečiai turėtų būti imamasi 5 punkte nurodytų priemonių, siekiant apsaugoti nuo nepagrįsto informacijos apie atskleistą informacijos šaltinį paplitimo. Tik atskleidus konkretų informacijos šaltinį, atsižvelgiant į kitas konkrečias bylos aplinkybes, galėtų būti sprendžiama dėl anonimiškumo liudytojui taikymo, dėl BPK 177 straipsnio 1 dalyje numatyto draudimo skelbti ikiteisminio tyrimo duomenis taikymo, dėl proceso dalyvių pasirašytino įspėjimo BPK 177 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka, kad draudžiama be prokuroro leidimo paskelbti ikiteisminio tyrimo duomenis, dėl kitų baudžiamojo kodekso, BPK ir kitų įstatymų numatytų apsaugos nuo nusikalstamo poveikio priemonių taikymo.

Projektu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 6 punkte nurodytas „kitas klausimui svarstymui svarbias aplinkybes“ apima kiti to paties BPK 80¹ straipsnio 3 dalies 1-4 punktuose numatyti teismo nutartyje nurodytini duomenys ir argumentai.

Nepritartina projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 4 daliai, kuria siūloma nustatyti, kad, kai byla perduota į teismą, sprendimą atskleisti informacijos šaltinio paslaptį šio straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka priima byla nagrinėjantis teismas. Bylas nagrinėjant teisme, teismas turi vadovautis BPK normomis, reglamentuojančiomis bylų procesą teisme. Teismo posėdyje turi dalyvauti ne tik prokuroras ir asmuo, kurį siekiama įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, bet ir kaltinamasis ir jo gynėjas, o taip pat ir nukentėjęsysis bei kiti proceso dalyviai. Vadovaujantis proceso rungtyniškumo principu, BPK 238, 270 ir 292 straipsniais prašymus įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinį gali pateikti ne tik prokuroras, bet ir kiti nagrinėjimo teisme dalyviai – kaltinamasis, jo gynėjas, nukentėjęsysis, civilinis ieškovas ir civilinis atsakovas bei jų atstovai, t. y. visi tie proceso dalyviai, kurie turi teisę prašyti šaukti naujus liudytojus, išreikalauti kitus įrodymus. Be to, dėl to savo iniciatyva gali nuspręsti ir pats teismas. Todėl BPK 80¹ straipsnio 4 dalyje nedarytina nuoroda į to paties straipsnio 2 dalį, o darytina nuoroda tik į to paties straipsnio 3 dalį arba pačioje 4 dalyje nurodytina, kad teismo nutartis priimama pasitarimų kambaryje, o taip pat, kad teismo nutartyje įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį turi būti nurodyti duomenys ir argumentai, numatyti to paties straipsnio 3 dalies 1-4 punktuose.

3. Projekto 1 straipsniu keičiamo BPK 80¹ straipsnio 5 dalyje, reglamentuojančioje ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutarties apskundimą, nepagrįstai kategoriškai teigiama, kad nutartis skundžiama, nenurodyti proceso dalyviai, kurie turi teisę apskusti nutartį.

Siūlytina projekto 1 straipsniu keičiamą BPK 80¹ straipsnį išdėstyti taip:

„80¹straipsnis. Sprendimo atskleisti informacijos šaltinio paslaptį priėmimas

1. Prokuroras, manydamas, kad šio Kodekso 80 straipsnio 5 punkte numatytu atveju būtina atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, **gali kreiptis** kreipiasi su pareiškimu į ikiteisminio tyrimo teisėją. Prokuroro pareiškimo turinys turi atitikti šio straipsnio 3 dalyje **ies 1-4 punktuose** nurodytos nutarties turinį.

2. Ikiteisminio tyrimo teisėjui nagrinėjant prokuroro pareiškimą, šiame straipsnyje nustatytiems klausimams spręsti rengiamas posėdis, į kurį turi būti į posėdį kviečiamas prokuroras, įtariamasis, įtariamojo gynėjas, ir asmuo, kurį siekiama įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, ir jo Toks asmuo ir jo įgaliotasis atstovas. turi teisę iki teismo posėdžio susipažinti su prokuroro pareiškimu. Klausimo nagrinėjimas pradedamas ikiteisminio tyrimo teisėjo pranešimu, po to teismas išklauso į posėdį atvykusius asmenis. Posėdžio metu rašomas posėdžio protokolas ir daromas garso įrašas. Suimtas įtariamasis pristatomas ikiteisminio tyrimo teisėjui, jeigu tai būtina. Ikiteisminio tyrimo teisėjas turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo dokumentais. Ikiteisminio tyrimo teisėjas prokuroro pareiškimą privalo išnagrinėti per septynias dienas nuo pareiškimo ir jam išnagrinėti reikiamos medžiagos gavimo.

3. Ikiteisminio tyrimo teisėjas ~~motyvuotą~~ nutartį dėl prokuroro pareiškimo priima pasitarimų kambaryje. **Jei prokuroro pareiškimas atmetamas, nutartyje nurodomi motyvai, dėl kurių pareiškimas pripažintas nepagrįstu ir atmetas.** Nutartyje įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį turi būti nurodyta:

1) duomenys apie tiriamą nusikalstamą veiką (veikos padarymo vieta, laikas, būdas ir kitos aplinkybės, atsakomybę už tą nusikalstamą veiką numatantis baudžiamasis įstatymas);

2) duomenys apie viešosios informacijos rengėją, platintoją, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininką ar žurnalistą, kuris įpareigojamas atskleisti informacijos šaltinio paslaptį;

3) ~~išimtinės aplinkybės ir duomenys~~ **ir argumentai** apie tai, jog atskleisti informacijos šaltinį būtina dėl gyvybiškai svarbių ar kitų ypač reikšmingų visuomenės interesų, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės ir kad būtų vykdomas teisingumas;

4) duomenys ir argumentai apie tai, jog kitomis priemonėmis ~~atskleisti~~ **nustatyti** informacijos šaltinio nėra galimybės arba jos jau yra išnaudotos;

5) ~~priemonės, kurių, atsižvelgiant į aplinkybes, būtina imtis siekiant apsaugoti nuo nepagrįsto informacijos apie atskleistą informacijos šaltinį paplitimo;~~

6) ~~kitos klausimo svarstymui svarbios aplinkybės.~~

4. Kai byla perduota ~~Bylą perdavus~~ į teismą, **šio Kodekso 80 straipsnio 5 punkte numatytu atveju dėl būtinybės sprendimą** atskleisti informacijos šaltinio paslaptį šio straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka ~~priima nusprendžia~~ byla nagrinėjantis teismas. **Nutartis priimama pasitarimų kambaryje. Teismo nutarties įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį turinys turi atitikti šio straipsnio 3 dalies 1-4 punktuose nurodytos nutarties turinį.**

5. Šiame straipsnyje nurodytu klausimu priimta ~~ikiteisminio tyrimo teisėjo~~ ar teismo nutarties **prokuroras, proceso dalyviai ir asmenys, kurie teismo įpareigoti atskleisti informacijos šaltinio paslaptį, gali apskusti skundžiama** šio Kodekso X dalyje nustatyta tvarka. Skundo dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutarties įpareigoti asmenį atskleisti informacijos šaltinio paslaptį padavimas **iki jo išsprendimo** sustabdo šios nutarties vykdymą.“

Dėl įstatymo projekto 2 straipsnio „Kodekso 149 straipsnio 9 dalies pakeitimas“

Projekto 2 straipsniu siūlomas BPK 149 straipsnio 9 dalies pakeitimas, siūlant, kad darant kratą ar poėmį privalomai daromas garso ir vaizdo įrašas.

BPK 149 straipsnio 9 dalimi nustatoma, kad kratos ar poėmio metu būtinai daromas garso ir vaizdo įrašas, ši nuostata būtų taikoma kai krata ar poėmis būtų daromas ne tik pas viešosios informacijos rengėjus, platintojus, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkus, žurnalistus ir ne tik tada, kai tai susiję su informacijos šaltinio atskleidimu, o šios socialinės kategorijos asmenims padarius kitokio pobūdžio bet kokias nusikalstamas veikas, visiškai nesusijusias su viešosios informacijos rengimu, platinimu ir informacijos šaltinio nustatymo ar atskleidimo būtinybe, ir apskritai tiriant visas kitas bet kokias nusikalstamas veikas. Privalomas garso ir vaizdo įrašų darymas visų kratų ir poėmių metu galimai sukeltų nemažai organizacinių, techninių ir materialinių problemų. Vieno ir to paties ikiteisminio tyrimo subjekto ar jo padalinio pareigūnai gali tą pačią dieną ar tuo pačiu metu daryti kratas ir poėmius tiriant kelias ar keliolika skirtingų bylų, o ir tiriant vieną bylą tuo pačiu metu gali būti daroma kelios, keliolika ar net keliasdešimt kratų ar poėmių skirtingose vietose. Net ir vienoje vietoje darant kratą, ji gali būti dinamiška, vienoje patalpoje, pastate ar vienoje vietovėje skirtingose vietose kratą gali daryti keli pareigūnai. Todėl gali būti susidurta su techninių priemonių stoka, gali prireikti daug papildomų pareigūnų, kurie ne tik darytų kratas, bet ir taikytų technines priemones – darytų garso ir vaizdo įrašus. Tam tikrais atvejais, kai kratas ir poėmius bus būtina atlikti nedelsiant, gali nebūti galimybės pasirengti kratų darymui jų metu darant ir garso bei vaizdo įrašus. Šiaip darant kratą ar poėmį dažniausiai reikšmingesnis vaizdo, o ne garso įrašas, gali būti fotografuojama, filmuojama, nedarant garso įrašo. Iš projekto net galima suprasti, kad kratos ar poėmio metu galima daryti tik garso ir vaizdo įrašą, o draudžiama daryti tik vaizdo ar tik garso įrašą, o taip pat fotografuoti, filmuoti, nes tai nenumatyta projektu siūlomame BPK 149 straipsnio 9 dalies pakeitime, nustatančiame kitokią, nei BPK 179 straipsnio 1 dalyje numatytą, kratos ir poėmio eigos ir rezultatų fiksavimo tvarką. Ne visada poėmio metu tikslinga daryti vaizdo ir garso įrašą, atsižvelgiant į tai, kad poėmio metu dokumentai ir daiktai išduodami savanoriškai. Net būtų aiškiai perdėta, jei poėmio eiga ir rezultatai būtų fiksuojami darant garso ir vaizdo įrašą, kai poėmis daromas ikiteisminio tyrimo subjekto patalpose, proceso dalyviui savanoriškai savo iniciatyva pateikus daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės tyrimui. Dėl poėmio, kaip ir dėl kratos, surašomas protokolas. Asmenys, kurie dalyvavo atliekant kratą ar poėmį, pagal BPK 179 straipsnio 2 dalį gali padaryti pareiškimus, kurie nurodomi protokole. Vienas kratos bei poėmio protokolo egzempliorius paliekamas asmeniui, pas kurį buvo daroma krata ar poėmis, todėl proceso dalyviai turi galimybę pateikti skundus dėl tokio veiksmo atlikimo teisėtumo ir pagrįstumo.

Dėl nurodytų priežasčių nepritartina įstatymo projekto 2 straipsniu siūlomam BPK 149 straipsnio 9 dalies pakeitimui. Manome, kad kratos ir poėmio darymo tvarka, jų eigos ir rezultatų fiksavimo bendra tvarka tinkamai reglamentuota BPK 149 ir 179 straipsnių normose.

Dėl įstatymo projekto 3 straipsnio „Kodekso papildymas 150¹ straipsniu“

Pritartina Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvados pastaboms dėl projekto 3 straipsnio. Nesant žurnalistų ir leidėjų organizacijų iš anksto patvirtintų paskirtų atstovų, kurie dalyvautų atliekant kratas ar poėmius viešosios informacijos rengėjų, platintojų, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininkų, žurnalistų patalpose, nesudarius jų vieno bendro sąrašo ir jo iš anksto nepateikus suinteresuotoms institucijoms, o iškilus būtinybei daryti kratą ar

poėmį dar tik rengiant žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų susirinkimus, būtų trukdoma kratas ir poėmius daryti neatidėliotinais atvejais, o tai prieštarauja ir šių tyrimo veiksmų esmei, kiltų daug sumaišties tokius atstovus paskyrus skirtingoms žurnalistų ir leidėjų organizacijoms ir sudarius skirtingus kelis tokių atstovų sąrašus. Taip pat neobjektyvu ir prieštarauja baudžiamojo proceso principams, kad nešališkus kviestinius kviestų ne ikiteisminio tyrimo subjektų pareigūnai, kurie patikrintų ir įvertintų jų tinkamumą būti kviestiniais, o juos pasiūlytų ikiteisminio tyrimo eiga ir baigiami suinteresuoti asmenys.

Taip pat pastebėtina, kad Visuomenės informavimo įstatyme ir BPK 80 straipsnio 5 punkte turėtų būti apibrėžtos tapačios viešosios informacijos rengėjo, platintojo ar skleidėjo, viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo savininko, žurnalistų sąvokos. Tuo tarpu galiojančiame Visuomenės informavimo įstatyme apibrėžta viešosios informacijos skleidėjo sąvoka, o BPK 80 straipsnio 5 punkte nurodyta viešosios informacijos platintojo sąvoka. Platinimas ir skleidimas nėra visiškai tapatūs veiksmai, vienareikšmiškai nėra sinonimai.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 75 dalį viešosios informacijos rengėju gali būti bet kuris asmuo, rengiantis ar pateikiantis skleisti viešąją informaciją, o pagal šio įstatymo 2 straipsnio 76 dalį viešosios informacijos skleidėju gali būti bet kuris asmuo, skleidžiantis viešąją informaciją visuomenei ir atsakantis už tos informacijos teisėtumą. Taigi viešosios informacijos rengėjais ir skleidėjais gali būti laikomi ir asmenys, interneto portalų diskusijų forumuose rašantys komentarus, kuriantys savo asmeninius internetinius dienoraščius (blogus), dėstantys tam tikrą informaciją socialiniuose tinkluose. Abejotina, kad pas visus tokius asmenis, paskleidusius ir šmeižikišką bei įžeidžiančią informaciją ar kitą su nusikalstama veika susijusią informaciją, kratos ar poėmiai turėtų būti daromi įstatymo projekto 2 ir 3 straipsniais keičiamos BPK 149 straipsnio 9 dalies ir jais numatomo naujo BPK 150¹ straipsnio nustatyta tvarka.

*išvada (atsakant į 2013-12-02 raštą Nr. S-2013-10196) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo posėdžių sekretoriatui (kopija Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui)
2013-12-31 raštu Nr. 2R-355-(1.9).*

